

Lis Groes - bogstavelig talt mangfoldig

En veldokumenteret biografi, som er ved at drukne sin hovedperson i bastante historiske udredninger

Karen Møller: *Lis Groes. En kvinde i sin tid. Illustreret.*
280 s. 295 kr.

Af Janne Lauritzen

Biografier er godt stof, og genren er én af mine foretrukne, både når det gælder selvbiografier, biografier over enkeltpersoner, biografiske romaner og såmænd også biografiske leksika. Biografier er populære som måske aldrig før, og på bogsider og debatsider i aviserne forsøger anmeldere og litterater at besvare spørgsmålet: hvorfor?

I sommer har *Politiken* haft en større polemik mellem Søren Kierkegaard-biograferne Joakim Garff og Peter Tulvad og i den anledning bedt historikere og forfattere om at byde på svar. (Carsten Andersen: "Mennesket skal læses i biografien", *Politiken* 8.8.2004.) Den norske forfatter Jan Kjerstad mener, at læserne får en illusion om, at de får sandheden om et liv, historikeren Bo Lidegaard siger, at biografi er et enkelt menneske, set af et andet. Søren Mørch, også historiker, bemærker, at vinklen på stoffet er afgørende for, hvordan man opfatter en person. Og Karsten Blauert, Politikens Forlag, siger, at folk vil læse om folk, de beundrer og kan spejle sig i. Disse løsplukkede udlægninger dækker udmærket min egen holdning. Jeg altid fundet det mest vedkommende og medrivende at læse om levende mennesker. Naturligvis er forfatternes greb om de menneskelige historier forskelligt - nogle portrætterede personer stiger op fra teksten med mange facetter og farver, mens andre synes at undvige.

Karen Møller har skrevet *Lis Groes - En kvinde i sin tid*, og som biografi er bogen ikke vellykket. Den er umådelig velresearchet og detaljerig om den verden, der omgav Lis Groes, der fra 40'erne og til sin død i 1974 var fremtrædende som kvinde- og familierpolitiker og debattør og som handelsminister. Men billedet af mennesket må stykkes sammen af små bidder, der kommer spredt i den grundige historieskrivning om især Dansk Kvindesamfund og Forbrugersagen.

Karen Møller, som er cand.polit., blev i 1962 ansat i Statens Husholdningsråd, og ifølge *Dansk Kvindebiografisk Leksikon* "indledtes et bredt engagement i forbrugersagen, både som embedsmand, journalist og politiker." Hun skriver i forordet, at hun længe har ønsket at skrive om Lis Groes, som hun har haft tæt forbindelse med. Hun omtaler hende som én af sit livs rollemodeller:

Lis Groes var en usædvanlig og storslået personlighed. En stor organisator, højt begavet, ligetil og med megen humor og varme. (S. 9.)

Den karakteristisk holder fint, men læseren kommer ikke let til den. Barnet og den unge kvinde tegnes sammenhængende i den kronologiske fremstilling, fordi omgivelser og begivenheder er enkle. Når der kommer stor mangfoldighed i Lis Groes' aktiviteter, beskriver Karen Møller ihærdigt de mange institutioner og sager i detaljer og forgreninger, og de politikere, kvindesagskvinder og hvem Lis Groes ellers kommer i berøring med, får også mange ord med på vejen, så hovedpersonen fortøner sig. Man går ikke forgæves, hvis det er kendskab til kvindernes trælse indmarch på samfundsscenen, man er ude efter.

Provokerende og uortodoks

Anne Lisbeth Tørsleff blev født i 1910, og hendes mor, Signe Tørsleff, er som datteren noteret i *Dansk Kvindebiografisk Leksikon*. Hun var enlig mor (skilt efter et meget kort ægteskab fra en mand, som hun afskar enhver forbindelse med), læste til lærer på rekordtid, mens Anne Lisbeth var på børnehjem i to år. I 1920 opfordrede undervisningsministeren hende til at være med i opbygningen af skolevæsenet i Sønderjylland efter Genforeningen, og den lille familie flyttede til Haderslev, hvor Signe Tørsleff blev landets første kvindelige skoleinspektør. Stærkt optaget af kvindebevægelsen var hun i 1921 medstifter af Dansk Kvindesamfunds afdeling i Haderslev, hun blev også formand, en post, hun varetog i mere end et kvart århundrede. Kvindesagen blev et vigtigt fælles felt for mor og datter.

Anne Lisbeth fik en tryk barndom med stor frihed. Til hverdag var der ingen ekstravagancer, men kom der gæster, stod der god mad og vin på bordet. På sin mors 80-års dag sagde hun bl.a. i sin tale: "

Jeg mindes med fryd hele glæden, når der skulle bydes til fest. Jeg mindes også, hvordan der næsten altid i sidste øjeblik blev bestilt en ekstra høne, en større gås eller and eller hare - for der skulle være rigeligt. (S. 20.)

Hendes kaldenavn Lis opstod blandt skoletidens mange venner. En veninde, Grete Smith, gift Johansen, fortæller, at Lis hurtigt hævdede sig i klassen, hun var god til regning og glad for sport. I Grete Johansens mindetale ved Lis Groes død får man små fine billeder af den lange, foretagsomme pige:

Hun skilte sig hurtigt ud fra de andre. Først på grund af sin længde, så på grund af sin påklædning. Jeg husker hende i en

blå matroskjole, meget solidt syet, med lange uldne strømper. Strømperne strikkede hendes mor til hende. Vi andre gik i merceriserede bomuldsstrømper, som hun misundte os. Håret var flettet, nærmest i Pippi Langstrømpe-facon. (S. 21.)

Lis var i gymnasieforeningens bestyrelse på Haderslev Katedralskole - hun var hurtig i replikken og provokerende og uortodoks i diskussionerne, og hun gik gerne til fest. Hendes højde på over 1,80 meter var hun ikke ked af - det var værre med skønnummeret: 43. Hun blev matematisk student som 17-årig og stud.polit. i København. Her finder vi samme mønstre: Hun passer studierne - og hun passer livet i det københavnske studentermiljø, hvor hun blev stærkt engageret i Studentersamfundet. I et senere privat foredrag, "30'erne set fra 60'erne", sagde hun:

Jeg maa lade min mor, at hun tog det mægtig roligt, da jeg allerede i efteraarferien i rusaaret betroede hende, at jeg var blevet socialist. Det var Studentersamfundet, der blev afgørende for min politiske

stillingtagen. Folk som Hartvig Frisch, Davidsohn, Broby-Johansen, Peter P. Rohde, Otto Gelsted, Poul Henningsen med *Kritisk Revy*; unge komponister som Otto Mortensen, Bernhard Christensen, Børge Roger Henriksen og saa hele kammeratskabet. Allerede i rusaaret fik jeg den hæder at blive valgt til sekretær i bestyrelsen, hvilket mange efter mig har erfaret er ensbetydende med at slikke frimærker på kuverter og skrive stabler af adresser. (S. 27.)

Citatet kan stå som et pejlemærke for Lis Groes' udfoldelser livet igennem. Det fortæller om hendes engagement, om hvilke mennesker hun sætter pris på og frem for alt om hendes beredvillighed til at slide for en sag - meget ofte uden honorar.

I 1931 blev hun formand for Studenterrådet, som repræsenterede samtlige studerende ved Københavns Universitet, og det trak meget med sig. Foruden gængs studenterpolitik var rådet blandt meget andet involveret i hjælp til asylsøgende, der var flygtet fra Nazityskland. Blandt de koryfæer, hun traf, var Leon Trotskij, som under et besøg i København ønskede at møde "socialdemokratiske studenter". Fra Studenterrådets præsidium blev hun og Elias Bredsdorff udvalgt, og Lis var imponeret af Trotskij: "En mere blændende taler og et klarere intellekt har jeg aldrig mødt." (S. 42: Fra et privat foredrag: "30'erne set fra 60'erne".)

Hjemmemor med kæmpeindsats på den offentlige scene

Lis Tørsleff forelskede sig i en anden aktiv stud.polit., Ebbe Groes. De blev begge kandidater i 1935, og de giftede sig i 1936. Han fik Københavns Universitets guldmedalje, men foretrak en ansættelse uden for mu-

rene frem for en forskerkarriere og kom til Prisdirektoratet og blev senere direktør for FDB. Efter en tid blev Lis Groes ansat i Invalideforsikringsretten. Og så var det første af ni børn på vej, og hun kunne ikke få barselsorlov. Den blev kun givet "i det omfang Tjenesten tillod det". Hun sagde op i 1937 og blev hjemmegående - og havde ikke fast arbejde, før hun blev handelsminister i 1953.

Men arbejde, det havde hun. Med den voksende børneflokk fast organiseret derhjemme med passende pligter og med den nødvendige hushjælp ydede hun en kæmpeindsats i sager, der lå hende på sinde. Dansk Kvindesamfunds Ungdomskreds valgte hende til formand i 1940, og så gik det for alvor løs: Sygeplejersker og lærerinder havde behov for støtte - de blev afskediget, når de giftede sig. 30'ernes arbejdsløshed influerede negativt på kvinders muligheder på arbejdsmarkedet - mændene havde første prioritet. Der var sommerlejre, studiekredse og kurser, som Lis Groes var med i - og artikler og foredrag "med lune og substans" kom i store mængder - vejen var udstukket for et livslangt, udadvendt og beundringsværdigt slid.

Husassistenterens elendige vilkår optog hende, svangerskabsloven blev endevendt, enkers og enkebørns kår ligeledes, og "børnesagen" blev sat i gang på grundlag af, at kun fem procent af statens budget kom børnene til gode. Så småt kom der skub i debatten om ligeløn og om kvinders deltagelse i politik - eller rette manglen på samme - og for første gang kom der i 1944 tal på kvinder på arbejdsmarkedet: 11 procent havde egentligt erhverv, 13 procent var medhjælpende hustruer og 75 procent var hjemmearbejdende husmødre. Lis Groes slog til lyd for deltidsarbejde som en mulighed for gifte kvinder, men var klar over, at der var mange problemer forbundet med det.

På en kongres i anledning af Dansk Kvindesamfunds 75 års jubilæum i 1946 talte Lis Groes om *Kvindesagens Maal* - om at gå ud i samfundet med ideerne i samarbejde med arbejderklassens kvinder, kvinder fra landet og husmødrene, som må forstå, at de ikke må isolere sig i samfundet. Hun sagde blandt meget andet:

Vi skal ikke alene tale om vore egne Fejl og Fordomme. Vi skal ogsaa tage fat paa de Fordomme, vi selv møder overalt. Vi skal først og fremmest bekæmpe dem, der hævder, at Kvindesagen i Dag har overlevet sig selv, og at det er paa høje Tid den gamle Dame lægger sig til at dø. (S. 86.)

Forbrugersagen begyndte at røre på sig efter krigen, og den blev hovedsag og kampplads for Lis Groes. Husmødrenes Forbrugerråd fra 1947 udviklede sig til Forbrugerrådet, og hun blev formand i 1949. Hun var stærkt optaget af oplysning om varer og ønskede reklamesektoren udnyttet til gavn for forbrugerne snare end for producenterne.

Bogen breder sig nu mere og mere i detaljer om sagernes historie. Det er ikke uinteressant, men jeg synes, at det er for meget. For mig er det ikke hensigtsmæssigt,

at forfatteren springer mellem emnerne i korte kapitler - fx fra privat til offentligt, fra kvindesag til forbrugersag til svangerskabskommission og tilbage igen - sprinklet med lakoniske oplysninger om nye små Groes'ers fødsel. En temabestemt opdeling af det store stof ville lette overblikket.

Et kapitel hedder "Mormor flytter til København", og det bliver en lille oase midt i al informationstætheden - det luner blandt alle de kolde facts. Tre af børnene fortæller (som voksne) om den store menage, som en tid omfattede ti børn, to unge piger og forældrene. Om faderen siger Mette Groes bl.a.: "Han var så tålmodig. Og han kritiserede egentlig aldrig mor. De var af vidt forskellig natur. Det har altid passet far godt at være diskret i baggrunden, mens mor foldede sig ud på den offentlige arena." (S. 110.) Om forholdet til børnene siger hun:

Mor havde et nervøst temperament, hun kunne blive forfærdelig hidsig og var ret god til at skælde ud." [...] Mor var meget blufærdig - ikke demonstrativ i sine kærtegn. Men hvis en af os blev ked af det og gik surmulende op i seng, kunne det ske, at hun listede op og strøg os over håret, når hun troede, at vi sov. Hun diskuterede alting med os, som var vi voksne. Hun havde en kolossal tillid til, at vi kunne forstå det, der optog hende. Hun talte aldrig ned til os - (S. 110.)

Nils Groes husker, at forældrene lagde megen tid hos børnene:

Jeg syntes jo, at de var nogle fantastiske forældre. Først og sidst syntes jeg, at det var fantastisk, at de kunne bruge så megen tid på os, som de faktisk gjorde. [...] Min far fortalte, hvordan verden så ud. Min mor prøvede at få mig til at se verden. Sådan var det. (S. 112.)

Verdenssensation

Da statsminister Hans Hedtoft i 1953 skrev til Lis Groes, om hun ville være handelsminister, reagerede hun spontant: "Min første tanke var, at det rablede for ham. Jeg skrev et pænt og høfligt nej tak til ham. Da jeg ikke hørte fra ham et par dage, regnede jeg med, at alt var glemt." (S. 119.) Men Hedtoft opsøgte hende og overtalte hende - og hun blev den femte kvindelige minister i Danmark. En kvindelig minister med ni børn - sensationen gik verdenspressen rundt.

Den politisk uprøvede minister fik ikke den blideste modtagelse. I et interview sagde hun: "Da jeg blev handelsminister, vakte det stor harme i købmandskredse. I deres øjne var jeg gift med en fæl brugsuddeler." (Billedbladet nr. 48. 28. nov. 1969.) Lis Groes gik ud af Forbrugerrådet, men holdt sig stadig ajour med det, og hun var gennem Nordisk Råd med til at etablere et nordisk forbrugersamarbejde. Det anes mellem linjerne, at det var mere tilfredsstillende for hende end samarbejdet med tunge politikere som Viggo Kampmann, H.C. Hansen og Jens Otto Krag.

Handelsministeren hjemme hos sine mange børn.

Ved valget i 1957 ønskede Lis Groes ikke at fortsætte som minister - hun kunne ikke overkomme det og havde en fornemmelse af, at "H.C.Hansens beundring for mig lå på et meget beskedent sted". Hendes tid som minister har ikke sat sig så mange spor som hendes øvrige virksomhed i samfundet, og et par overskrifter ved hendes afgang illustrerer det. *Dagens Nyheders* chefredaktør Poul Møller, konservativ politiker: "Lis Groes var bedre som menneske end som minister". I *Information* hed det: "Hun duede ikke, hun var et godt menneske". (S. 156.) Hun kom i Folketinget i 1960 som suppleant (soc.) og blev valgt ind ved valget senere på året.

Efter ministertiden fik Lis Groes nok at se til med Dansk Kvindesamfund, hvis landsformand hun blev i 1958. Der var mærkesager nok: huslig uddannelse, seksualvejledning, kvinders dobbeltarbejde ude og hjemme, ligestilling, sambeskatning og mange andre. Det var vigtigt for hende at understrege betydningen af en familiepolitik, som førte en skyggetilværelse i debatten. Forbrugersagen fik også sin ihærdige fortalere tilbage, og hun lagde stor vægt på den fra sin plads i folketingsalen (indtil 1971). Hun blev forbrugerrådets formand i 1968 og i 1973 formand for EF-kommissionens rådgivende forbrugerkomité. Det blev kortvarigt - Lis Groes døde i marts 1974.

Hun berømmes for sit strålende talent for at omgås mennesker - for sin forhandlingsmetode, der var venlig og varm - og tilsat mere end et stænk af humor. Netop derfor beklager jeg, at Karen Møller er så omstændelig med baggrund og samfund. Helt kan det ikke undværes, men meget kan opsøges andre steder. Mange citater belyser den fine personlighed, men at Karen Møller selv har været tæt på Lis Groes i mange år, slår for lidt igennem. Bogen savner puls og åndedræt.

Janne Lauritzen er journalist og tidligere bogredaktør på Kontur.